

СУТНІСТЬ СПОРТИВНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

УДК: 340:112

О. В. МАКОГОН*кандидат юридичних наук, адвокат*

У статті розкривається сутність спортивного права України через формулювання предмету названої галузі, аргументуються ознаки комплексності галузі спортивного права України, проводиться аналіз наукових поглядів щодо спортивного права як галузі права, спортивного законодавства, яким регулюються відносини у сфері фізичної культури і спорту.

Ключові слова: *спортивне право, комплексна галузь права, відносини у сфері фізичної культури і спорту, правові норми, спортивне законодавство.*

ESSENCE OF THE SPORTS LAW OF UKRAINE

Makogon O. V.

Received 20 Mar 2015.

Розвиток будь-яких суспільних відносин потребує наявності визнаних та затверджених у визначеному порядку правил поведінки суб'єктів таких відносин. Передбачається, що правове регулювання суспільних відносин повинно забезпечувати стабільність, всебічність, системність такого, з врахуванням узгодженого поєднання імперативного та диспозитивного методів регулювання. Рівень розвитку суспільних відносин, що опосередковується вимогами об'єктивних закономірностей розвитку суспільства з наявними соціальними та економічними потребами, все більше схиляється до необхідності спеціалізації права навколо конкретної групи суспільних відносин.

Відносини у сфері фізичної культури і спорту є багатогранними відносинами, які вимагають спеціального правового регулювання. Специфічність відносин у сфері фізичної культури і спорту, серед яких виділяють спортивні та пов'язані з ними відносини, відносини у сфері фізичної культури, вимагає врахування об'єктивних та суб'єктивних особливостей, що притаманні саме для цих суспільних відносин. Дійсно, існування відносин у сфері фізичної культури і спорту визнаються чинним законодавством України, яке прийнято називати спортивним, що у взаємній єдності з корпоративними (локальними) актами суб'єктів сфери фізичної культури і спорту забезпечують регулювання таких відносин.

Питання щодо рівня такого законодавства та перспектив його покращення у цій статті залишаю осторонь. У той же, незважаючи на практичне виокремлення відносин у сфері фізичної культури і спорту серед інших груп суспільних відносин, питання щодо існування галузі права, предметом регулювання якої були б ці відносини, досі залишається дискусійним. Спортивне право – одна з самих нових галузей права, і, природно, як самостійна галузь знань і практики вона лише починає розвиватися [10]. Деякі спеціалісти стверджують, законодавча база України фактично не готова до широкого застосування спортивного права [23], що не відповідає дійсності. Однак необхідно визнати, що розвиток науки спортивного права Україні лише започатковується через відсутність системи розробки цієї новітньої комплексної галузі права.

Сучасні суспільні відносини вимагають того, щоб суспільство, подолавши відомі упередження, ідеологічні штампи і догми, зробило спробу побачити у праві, такому вже звичному, нові, ще невідомі, межі [4, 297]. У практичному житті, особливо на сучасних етапах розвитку суспільства, публічне та приватне право у багатьох випадках стають ніби «перемішаними», у реальних життєвих відносинах часто нахочують різнопрофільні елементи, одні з яких відносяться до приватного права, інші – до публічного. Формуються навіть цілі правові комплексні утворення, у яких у різних пропорціях присутнє одночасно і те, і інше [5, 54]. Незважаючи на широкий спектр аналітичних праць вітчизняних науковців та їх безумовні досягнення, все ж відчувається нагальна необхідність доопрацювання, або осмислення нових підходів подолання «білих плям»,

або навпаки перегляд деяких усталених позицій, пов'язаних з розвитком знань у форматі вивчення правових систем сьогодення [16, 258].

Актуальним з наукової точки зору є визначення того, що спортивне право є окремою комплексною галуззю права, чи лише системою законодавства, що регулює відносини у сфері фізичної культури і спорту. Вважаю, що постановка питання про визначення спортивного права, що є сукупністю правових норм, як галуззі законодавства, що є сукупністю нормативно-правових актів, є некоректною. Система права і система законодавства співвідносяться між собою як форма і зміст. З теорії права відомо, що система права за своїм змістом є внутрішнім нормативним утворенням [25], що відповідає характеру суспільних відносин, що ним регулюються. Система законодавства – зовнішня форма права, що виражає будову його джерел, тобто систему нормативно-правових актів [15, 236].

Твердження, що спортивне право є галуззю законодавства, зокрема, таке твердження є наскрізною ідеєю дослідження О.В. Сердюкова [20], призводить до тавтології понять, порушення правил термінологічного висвітлення елементів загальної теорії права та помилки у розкритті предмету дослідження, чим породжується теоретична суперечка щодо сутності будови та взаємодії системи права і системи законодавства. Наприклад, ні у кого ж не виникає ідеї стверджувати, що страхове право є системою страхового законодавства, хоча за своєю суттю страхове право також відноситься до комплексних галузей права. Так чому подібне допускається щодо спортивного права, яке, хоч і не має своїм джерелом відповідний кодекс, але як

галузь сформоване навколо системо-утворюючого акту [1, 144] – Закону України «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3802-ХІІ [8]?

Отже, може йтися про галузь спортивного законодавства як сукупність профільних нормативно-правових актів, чи про джерела спортивного права як окремої галузі права, однак некоректним є твердження, що спортивне право – це галузь спортивного законодавства, оскільки регулювання відносин у сфері фізичної культури і спорту не обмежується лише зовнішнім нормативним закріпленням. С.В. Дорда зазначає, що поняття та їх розкриття у відповідних правових термінах повинні характеризуватися точним та визначеним змістом й вирізнятися смисловою однозначністю, функціональною стійкістю [7]. Тому необхідно ставити питання про реальність існування галузі права – спортивне право, проте не отожднювати та не ставити знак рівності між категоріями «спортивне право», «спортивне законодавство». Зокрема, А.О. Соловійов вважає, що спортивне право сьогодні об'єктивно існує, однак, можна говорити не про повноцінно сформовану його систему (у сенсі строгої системи правових норм), а лише про слабо структурований масив актів різних форм [22, 3].

При вивченні питань, що стосуються процесу формування правової системи того чи іншого суспільства, важливе значення має чіткий розподіл явищ, які з ним співвідносяться, та понять, що їх відображають [13, 78]. Відомо, що галузь права визнається центральною ланкою системи права. Галузь права регулює окремо визначені суспільні відносини, які характеризуються визначеністю суб'єктів, об'єкту і

за своїм змістом вимагають спеціального правового регулювання. Суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту опосередковуються спеціальними економічними, соціальними, організаційними, захисними передумовами та чинниками, що вимагають належного правового визнання, визначення та регулювання, що не може бути забезпечено нормами виключно однієї галузі права. Комплекс складових суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту пояснює комплексний характер нормативно-правового регулювання, що, у свою чергу, є підставою для формування комплексної галузі права, у якій норми права об'єднуються за предметною, тематичною, цільовою ознакою.

С.С. Алексеев зауважував, що у правовій системі поряд з основними підрозділами, які відокремлюються за юридичним режимом, що виражено в особливих методах і механізмах регулювання, що відповідає базовим, основним галузям права, наявні утворення комплексного характеру. Ці утворення є комплексними у тому сенсі, що норми, що до них входять, не пов'язані єдиним методом і механізмом правового регулювання, а юридичні норми, що входять до комплексних утворень, залишаються за своїми вихідними моментами у головній структурі, в основних галузях, і на них поширюються загальні положення відповідних галузей права [2, 180]. Розвиваючи свою думку вчений зауважив, що нові правові явища слід розглядати у якості продовження і розвитку фундаментальних правових категорій і цінностей, що виражені у досягненнях цивільно-правової культури, а не як щось таке, що повинно замінити їх [5, 88]. Узагальнюючи дослідження

С.С. Алексеева щодо логічності та об'єктивності існування комплексних галузей законодавства, стверджується, що, «хоча норми комплексної галузі чи інституту можна і потрібно «розподілити» за основними галузями, але «замкнути» їх лише в рамках основних галузей не можна» [2, 182].

Колектив вчених під керівництвом М.М. Марченка слушно зауважують, що головна проблема в комплексах норм права різних галузей – у їх «стиківці», спеціалізації, так як у них представлені норми не лише адміністративного, фінансового, трудового права, але і конституційного і міжнародного. «Зазвичай формування комплексних галузей права пов'язується з існуванням «прикордонних» інститутів права. Але правовий розвиток сучасного суспільства зробив крок вперед, а разом з ним і комплексування законодавства. Це і спонукає схилитися до широкого використання терміну «галузь права» щодо самих різних видів правової діяльності держави» [15, 243].

С.В. Полєніна не підтримала ідею про існування «комплексних» галузей права, що не перешкоджає, на думку вченої, вірогідності існування комплексних правових інститутів [17, 77]. На мою думку, обмеження розвитку спеціальних суспільних відносин, до яких можна віднести й відносини у сфері фізичної культури і спорту, виключно межами однієї галузі права є неефективним, так само як і заперечення можливості існування комплексної галузі права – спортивного права через складність виділення чистих методів правового регулювання суспільних відносин, що становлять предмет спортивного права. Зокрема, О.В. Сердюков вважає, що неможливість визначення особливого

галузевого методу спортивного права демонструє нам передчасність тверджень про існування спортивного права як самостійної галузі права [19, 55].

Г.Ю. Бордюгова слушно підкреслює необґрунтованість широко поширеної думки про неможливість виокремлення специфічного для сфери спорту методу правового регулювання. Вчена стверджує, що специфіка методу спортивного права характеризується домінантністю диспозитивної складової в регулюванні правовідносин; делегуванням в дуже широкій сфері нормотворчих повноважень недержавним організаціям, які своєю чергою є суб'єктами спортивних правовідносин, тобто мають подвійний статус; водночас імперативне значення приписів міжнародних актів, не зважаючи на їх рекомендаційний характер – парадоксальна риса, притаманна саме спорту; використання специфічних норм, які поєднують дозвільні уповноважу вальні елементи диспозиції з обмежувальними гіпотезами; значна питома вага деонтологічних приписів, недотримання яких тягне за собою суто правові наслідки тощо [6, 5]. С.В. Алексєєв також зауважує, що специфіка галузевих методів спортивного права багатоаспектна та обумовлена як об'єктивними закономірностями функціонування сфери фізичної культури і спорту, так і необхідністю послідовно удосконалювати елементи фізкультурно-спортивного руху [1, 148].

Отже, поява чи виокремлення нової галузі права є об'єктивним процесом, який обумовлений необхідністю розвитку та забезпечення цілісності регулювання суспільних відносин, що характеризуються як особливістю їх предмету, так і правовим статусом їх суб'єктів.

«Відбруньковування» новітніх галузей права від основних є якісним еволюційним розвитком правової системи держави, тому можна стверджувати про існування комплексної галузі спортивного права, що опосередковується наявністю спеціального предмету, особливих суспільних відносин, що регулюються нормами спортивного права, наявністю специфічних принципів, загальних положень, які не прив'язуються до одногалузевих методів та механізмів регулювання і визначаються комплексною цілісністю.

Метью Міттен підкреслює, що еклетична природа спортивного права полягає у ефективному поєднанні багатьох галузей права [26], що пояснюється природою спортивних та пов'язаних з ними відносин. Р.М. Кацуба визначає спортивне право як самостійну комплексну галузь права, що регулює суспільні відносини у сфері фізичної культури і спорту, однак у той же час тримається позиції, що необхідно розмежовувати спортивне право як галузь національного права та як галузь законодавства [9, 251], що відповідає зазначеній вище позиції А.О. Соловійова.

Дещо обмежуючою і однобічною є дослідження відносин у сфері фізичної культури і спорту в межах якоїсь однієї галузі права, бо цим залишається поза увагою аспекти відносин, що регулюються нормами інших галузей права. Р.В. Чередник вважає, що специфічність правового регулювання у сфері спорту надає можливість стверджувати про необхідність відокремлення спортивного права в особливу галузь міжнародного права – міжнародного спортивного права, а відповідно до системи прав України – створення окремої комплексної галузі законодавства – спортивного права України [24, 561].

Г.Ю. Бордюгова також робить висновок про достатність підстав для визначення існування міжнародного спортивного права як самостійної галузі міжнародного права, що розглядається як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України» [6, 9]. О.А. Моргунов, з посиланням на Р.С. Мельника, приходять до висновку, що поділ права на галузі повинен здійснюватися відповідно до критерію поділу права на публічне і приватне як спосіб подолання методологічної кризи. У зв'язку з цим О.А. Моргунов не підтримує позицію про існування спортивного права як комплексної галузі права, при цьому припускає наявність таких правових утворень як спортивне приватне право, спортивне міжнародне право, спортивне кримінальне право та спортивне публічне право [14, 624]. Вищевикладене доводить, що наразі серед вчених, які займаються проблемами спортивного права досі відсутня єдність позиції щодо підстав та ознак єдності елементів спортивного права як окремої комплексної галузі права, але, при цьому, не ставиться під сумнів наявність спеціального спортивного законодавства.

Формування комплексних галузей права – це механізм зміни, удосконалення права, утворення нових конфігурацій, у яких раніше не було потреби. Проте зі зміною суспільних відносин, характеру правового регулювання, потреба в утворенні комплексних галузей стає неминучою [11]. Норми відповідної галузі права як первинний елемент системи права – це будівельний матеріал, з якого складається галузь законодавства [15, 238], яка зовнішньо виражається у профільних нормативно-правових актах.

І. Процик підкреслює, що роль, яку у суспільстві відіграє спорт, і вагу, яку він

має у сучасному світі, зумовили потребу формування нової самостійної комплексної галузі права – спортивного, що гармонізує розрізнений, але величезний за обсягом масив нормативно-правових актів у сфері фізичної культури та спорту – спортивне законодавство [18, 171]. О.А. Костюченко спортивне законодавство України визначає як систему взаємодіючих між собою нормативно-правових актів та інших джерел, які регулюють суспільні відносини в сфері фізкультури і спорту. Спортивне законодавство України, будучи зовнішньою формою правового регулювання спортивних відносин, характеризується нормативними актами різної юридичної сили, змісту та форми [12, 90].

Погоджуюся з С. В. Алексеевим, який зазначає, що предметом правового регулювання спортивного права як комплексної спеціалізованої галузі права є визначена група суспільних відносин, яка характерна

лише цьому праву. Під предметом спортивного права вчений розуміє обмежений комплекс суспільних відносин у сфері фізичної культури і спорту – цивільних, трудових і соціального забезпечення, державно-управлінських (адміністративних), фінансових, ресурсного забезпечення, господарських, кримінальних, у сфері спортивної медицини та протидії застосуванню допінгу, міжнародних, процесуальних (зокрема з урегулювання спортивних спорів) [1, 146].

Підсумовуючи, узагальнено можна визначити, що спортивне право України є окремою комплексною галуззю права, правові норми якої регулюють різного спектру відносини у сфері фізичної культури і спорту, що виникають між суб'єктами цих відносин при здійсненні фізкультурно-спортивної діяльності, що не може у своїй єдності бути забезпечено нормами однієї основної галузі права.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Алексеев С. В.* Спортивное право России : учебник для студентов вузов, обучающихся по направлениям «Юриспруденция» и «Физическая культура и спорт» / С. В. Алексеев ; под ред. П. В. Крашениникова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТА-ДАНА, Закон и Право, 2012. – 1055 с.
2. *Алексеев С. С.* Общая теория права : учебник / С. С. Алексеев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Проспект, 2011. – 568 с.
3. *Алексеев С. С.* Собрание сочинений. В 10 т. [+ Справ. том]. Том 2 : Специальные вопросы правоустройства / С. С. Алексеев. – М.: Статут, 2010. – 471 с.
4. *Алексеев С. С.* Собрание сочинений : в 10 т. [+ Справ. том]. Том 5 : Линия права. Отдельные проблемы концепции / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 2010. – 549 с.
5. *Алексеев С. С.* Собрание сочинений : в 10 т. [+ Справ. том]. Том 9 : Публицистика / С. С. Алексеев. – М. : Статут, 2010. – 504 с.

6. *Бордюгова Г. Ю.* Міжнародне спортивне право як основа для формування національної галузі права «Спортивне право України»: автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Г. Ю. Бордюгова. – К, 2009. – 19 с.
7. *Дорда С. В.* Мова права. Проблема термінологічної точності [Електронний ресурс] / С. В. Дорда. – Режим доступу : http://lib.academy.sumy.ua/library/P_Visnik/Number/2_7_12/07_01_02/pdf
8. *Закон України* «Про фізичну культуру і спорт» від 24 грудня 1993 р. № 3808-XII // *Голос України* від 29.01.1994.
9. *Кацуба Р. М.* Місце спортивного права в системі права України: перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Р. М. Кацуба // *Порівняльно-аналітичне право*. – 2014. – № 5. – С. 250–252. – Режим доступу : http://www.pap.in.ua/5_2014/74.pdf
10. *Ключковский М.* В Украине спортивное право делает лишь первые шаги [Электронный ресурс] / М. Ключковский. – Режим доступа : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2011/11/24/52386.htm>
11. *Коваленко А. Ю.* Комплексные отрасли права на современном этапе развития системы российского права [Электронный ресурс] / А. Ю. Коваленко // *Известия Иркутской государственной экономической академии*. – 2013. – № 4. – Режим доступа : <http://eizvestia.isea.ru/pdf.aspx?id=18433>
12. *Костюченко О. А.* До питання формування національного спортивного законодавства / О. А. Костюченко // *Вісник Академії адвокатури України*. – 2012. – № 3(25). – С. 90–94.
13. *Марченко М. Н.* Теория государства и права. Схемы с комментариями / М. Н. Марченко. – М. : Проспект, 2013. – 183 с.
14. *Моргунов О. А.* Поняття та система джерел спортивного права [Електронний ресурс] / О. А. Моргунов // *Форум права*. – 2011. – № 2. – С. 624–629. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-2/11moadcr.pdf>
15. *Общая теория* государства и права. Академический курс в 2-х томах / [под ред. проф. М. Н. Марченко]. – Том 2 : Теория права. – М. : Зерцало, 1998. – 656 с.
16. *Оніщенко Н.* Лекція професора Н. Оніщенко «Правове система як об'єкт пізнання загальнотеоретичної юриспруденції / Н. Оніщенко // *Право України*. – 2012. – № 1-2. – С. 258–272.
17. *Поленина С. В.* Комплексные правовые институты и становление новых отраслей права / С. В. Поленина // *Правоведение*. – 1975. – № 3. – С. 71–79
18. *Процик І.* Термінологія спортивного права / І. Процик // *Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка»*. Серія «Проблеми української термінології». – 2010. – № 675. – С. 171–174.

19. *Сердюков А. В.* Спортивное право как комплексная отрасль законодательства : монография / А. В. Сердюков. – М. : Юрлитинформ, 2011. – 192 с.
20. *Сердюков А. В.* Спортивное право как комплексная отрасль законодательства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. В. Сердюков. – М., 2010. – 27 с.
21. *Соловьёв А. А.* Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте : монография / А. А. Соловьёв / Комиссия по спортивному праву Ассоциации юристов России. – М., 2011. – 383 с.
22. *Соловьёв А. А.* Российский и зарубежный опыт систематизации законодательства о спорте : автореф. дисс. ... д-ра. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А. А. Соловьёв. – М., 2011. – 58 с.
23. *Спортивное право* – Terra Incognita для украинских юристов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://jurliga.ligazakon.ua/news/2011/11/28/52553.htm>
24. *Чередник Р. В.* Спорт як сфера правового регулювання: загальнотеоретичний аспект [Электронный ресурс] / Р. В. Чередник // Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – Вип. 60. – С. 556–562. – Режим доступа : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2011_60_79.pdf
25. *Хаустова М. Г.* Правова система як соціальний феномен: поняття, зміст, структура [Электронный ресурс] / М. Г. Хаустова. – Режим доступа : http://nauka.jur-academy.kharkov.ua/download/el_zbirnik/1_2012?Haustova.pdf
26. *Mitten Matthew J.* What is Sports Law and Who is a Sports Lawyer? [Электронный ресурс] / Matthew J. Mitten. – Режим доступа : http://www.americanbar.org/publications/young_lawyer_archive/yld_tyl_dec08?mitten.html

Стаття надійшла до редакції: 20.03.2015.

Рекомендовано кафедрою цивільного, господарського права та процесу

ESSENCE OF THE SPORTS LAW OF UKRAINE

Makogon O. V.

Abstract: In the Article were disclosed the essence of the Sports Law of Ukraine by means of definition of the subject of the titled branch, specified the features of the complexity of the Sports Law of Ukraine as branch of law, were analysed scientific opinions concerning the Sports Law as the branch of law, Sports Legislation as well by means of which are regulated relations in the sphere of physical culture and sports.

Keywords: sports law, complex branch of law, relations in the sphere of physical culture and sports, legal rules, sports legislation

СУЩНОСТЬ СПОРТИВНОГО ПРАВА УКРАИНЫ

Макогон О. В.

Резюме: В статье раскрывается сущность спортивного права Украины через формулирования предмета данной отрасли, обосновываются признаки комплексности отрасли спортивного права Украины, проводится анализ научных взглядов касательно спортивного права как отрасли права, спортивного законодательства, которым регулируются отношения в сфере физической культуры и спорта.

Ключевые слова: спортивное право, комплексная отрасль права, отношения в сфере физической культуры и спорта, правовые нормы, спортивное законодательство